

DOMOVINA.

Tečaj

List

II.

14

Vredništvo

Ishaja vsaki petek.

na Travniku št. 277. D. nadst. (Cena

skrbni tudi za razpošiljanje lista)

Prejemajo se za plačilo vsakega

oznanila (tudi v neslovenskem jeziku).

Plača se za vsako nalogo (vredn.

gold, do se okuamle samo enkrat na

10 a. y. a. — Povrh tega še vsak

krat 30 a. za štampilj.

za domače, slovenske in občne potrebe.

V Gorici, v petek 3. aprila 1868.

Delegaciji

ste svojo letošnjo sejo do končali. Na zadnje je bila ogeraka že precej voljna. Drž. kancelari bar. Boust ji ma je izrekel v cesarjevem imenu zahvalo za sročno rešeno nalogo. Preudarok skupnih stroškov, kakor ste ga delegaciji odobrili, je že potrdil presvetli cesar.

Državni zbor.

Gospojaka zbornica. Že spet je vse živo v zbornici gospojaki; že spet je tam enaka godba, kakor o sv. Jožefu. Obravnuje se namreč davno pričakovana šolska postava, ktera spada, kar se tiče cerkvi, nemilih načel, v tisto vrsto, kakor unidan zakonska: gre namreč za tako imenovano ločitev šole od cerkve. Kaj je to? Ljudske šole so bile dosihmal pod duhovskimi nadzorniki (pod škofjskimi konsistoriji in dekani), posilimal imajo priši pod svetna nadzorništva, v kterih bodo pa tudi duhovni glas imeli. Više nadzorništvo nad vsem šolstvom bo imela država, ne cerkev.

V principu je to jako važna reč, kor se cerkvi odreka pravica paziti na javni poduk in ravnati ga, in ker se hočejo napraviti šole brez verskega snabaja, samo veronauk naj imajo razne vere pravico učiti, v družini predmetih naj se učijo ne glede na vero učencev. V praksi pa bo — nadjamo se — kakor poprej. Tudi zdaj namreč je imela cerkev le na videz oblast v šolskih zadevah; konsistori je ravnal šolstvo, pa le kot izvršjoči organ namestništva, oziroma, ministarstva. Država je bila tudi zdaj — vse. To velja o ljudskih šolah. Kar se tiče srednjih (gimnazijskih in realnih) šol, ni bil upliv cerkvene oblasti še senca ne. (O tem bi vrednik lahko cele knjige pisal.) Da bi bilo torej odsihmal v srednjih šolah slabše, kakor do sihmal, ni mogoče; ljudskih šol duh pa bo odvisen od moč, kteri bodo v

občinski, deželni in šolski svetovavatelji sedeli. To pa bo v raznih deželah celo različito. Kjer vlada svobodnjastvo, tam bo krščanstvo v nevarnosti, kjer je vera še vkoreninjena, tam bo kakor dosihmal. Vse pa bo prav za prav odvisno od učiteljev. Če so učitelji dobro odgojeni, bo vse dobro, če bodo pa tistega duha in testa, kakor unidan kričaveci v učiteljskem zboru (meseca septembra) na Dunaji, gorje otrokom, gorje staršem. — Še one reči se je bati: V dosedanjih dobi je bila vlada sploh krščanska, bilo ji je za krščansko odrejo mladino mar, ali bo tudi zunaprej tako, Bog ve. — Kar zadeva debato o šolski postavi, so govorili sploh tisti prvaki obeh strank, kakor v obravnavi zakonske postave, samo škofov ni v zbornici, kakor tudi nadvojvodov ne. Minister Hasner (za nauk in bogoslužje) je govoril prav zmorno in pametno. Pričela se je razprava 30. marca in trajala 2 dni.

V zbornici poslancev se obravnujejo zdaj take reči, ki naših brancev ne mikajo. Torej prihranimo si prostor in ne govorimo o njih. — Kdaj pridejo finančne postave na dnevni red, ni še znano; zdaj jih pretresa še le poseben odsek zbornične komisije za preračun. 1. t. m. bote zbornici odloženi do po praznikih, do 20. t. m.

Novi davki.

Komaj je potihnil prejšnji vrisk nekterih ljudi, da je zbornica gospojaka državnega zbora po sprejetih novi zakonski postavi razrušila kobkordat, je — kakor sama stara „Pressa“ pravi — finančni minister dr. Brestel s svojimi davkovskimi predlogi kakor „z mrzlo vodo polil srea, ki se ravno pred vročega veselja kipele.“ Na milijone in milijone drugih ljudi, ki s svojimi žulji plačujejo davek, so željno čakali: ali bode res, kar nekteri norčavi svobodnjaki trdijo, da po odpravi

Podlistek.

Na smrt obsojen.

(Poslovenil — a h — Pale.)

II.

Župnik je le malo in nemirno spal; ob zoru je že vstal in šel v cerkev. Cerkovnika ni bilo še nazaj, pa njegov sin je bil že cerkev od tvoril, in mu je povedal, da je mož v cerkvi, ki se želi spovedati.

To ni bilo nič posebnega, kot se je večkrat zgodilo, da so kmetje zgodaj v cerkev prišli, da bi dela ne zamudili; vendar se je začudil, in miseloga je obšla, ki ga je začela skrbeti. Navoljen sam s seboj, je pomajal z glavo in je šel v zakristijo.

Mož, ki se je hotel spovedati, je stal v naj temotnišem kotu cerkve za stebrom, klubki si je držal pred obrazom; ko je zaslišal župnikovo stopinje, je stopil brzo v spovednico in se stisnil v temni kotič.

Duhovnik se je vanjo vsedel, pa vrata odpahnil. Mož se je začel spovedovati. Prve besede že so župnika presunile in malo da ni vskliknil:

„Odidi, sam si prišel!“ Spoved je bila strašna. Bila je krvava podoba umora, pa zvedel je le, kar je že vedel. Glas so mu je tresel, ko je strašnemu človeku prepad kazal, v kterega je bil padel, in ga z gorečimi besedami svaril, naj bi se skesal.

Spovedanec je molčal; zdelo se je skoraj kakor da bi besede spovednikove, z velikim kesanjem poslušal. „Pojdi k sodniku,“ je rekel duhovnik in zatoži se sam, ker ne boš imel miru, dokler ne poravnas dogodstva kolikor mogoče.

Jančez je dvignil zdaj glavo in je odgovoril: „Da ne bi sodniku v roke prišel, podvizal sem le sem. Živa duša ne misli, da sem jaz zločinec. Samo vi ste bili priča; se spovedjo sem vam jezik zavezal, ker ste me nekda učili, da skrivnosti spovedi se ne smejo po nobeni ceni razodeti.“

Duhovnik se je prestrašil, res je bil dolžan skrivnost, ktero je bil sicer poznal, pa tudi po tem potu zvedel, v prai zakleniti.

„Jančez“, pravi, „ti nisi tedaj prišel, ker se kešaš ampak iz previdnosti. Skrbti ti, kako enkrat pred Boga stopiš, pa to ti rečem, ne boš imel miru, dokler boš imel na vesti zločin.“

Prvi žarek je zdaj rasvetlil cerkev, beli dan je začel razganjati senco, ki se je na cerkvi razgrinjala. Jančez je vstal iz spovednice, in ni čakal da bi ga duhovnik dalje svaril, pa je zapustil cerkev. Kmalu se je v gozdu zgubil.

Dolgo časa se je sedel duhovnik v spovednici in je molil iz globočine srea za morivca. Še se mu je poznala žalost na obrazu, ko se je dvignil, da bi sveto daritev Bogu daroval. „Pojdi po svojega očeta,“ je rekel cerkovnikovemu sinu, „težke, da bo mogel sam priti.“

Sin gre in spravi očeta domu; noga mu je bila z mrzlo vodo že toliko ozdravljena, da je mogel brez velike težave na njo stopati.

Dobri mož je bil blebetavast, sicer pa ga je župnik potrpežljivo poslušal; danes pa je imel ta gospod malo besedi in je malo na njegov govor pazil. To cerkovnik zapazi, pogleda ga ves začuden in vidi, da je nenavadno bled.

nem konkordata nastopi v Avstriji zveličavni čas, po katerem bode hipoma vse bolje? Al glejte čudno naključje! — 3 dni po tistem dnevu (21. sušca), ki so ga omenjeni svobodnjaki s zlatimi črkami pisali v pratio državno, stopi minister dr. Brestl na oder državnega zbora in, kakor sam pravi, težkega srca zbornici poslancev podaja 5 tabélj, to je, 5 novih postav, na katerih so napisani novi davki in še drugi pomočki, s katerimi minister misli državo saj začasno rešiti denarnih zadržg. Prva postava zadeva davek na kupone državnih obligacij in pa predelek nekterih državnih obligacij v eno novo obligacijo, da se po tej poti doseže enost (unification) državnega dolga. Druga postava zadeva davek na premoženje. Tretja: povišanje davka od vsakoršnih loterijskih dobikov (razun male loterije) od 5 na 15 od sto. Četrta: izdavanje novih bankovcev za 20 milijonov. Peta: prodaj nekterih državnih graščin, rudnikov itd.

Poslušajmo zdaj samega ministra, kako teh 5 postav izročuje zbornici poslancev sč željo, naj jih potrdi.

Minister začne svoj govor s tem, da pravi, da državni (cesarski) kasi primanjkuje za letošnje leto 52 milijonov goldinarjev. Dozdaj — pravi — smo leto za letom delali nove dolgove in s tem si čedalje bolj podkopavali kredit. Temu mora enkrat konec biti, sicer gremo čedalje bolj rakovo pot. Skrbeti pa moramo ne le za leto, temuč tudi za prihodnost. Ogerska dežela ni vzela toliko državnega dolga na se, kakor bi ga bila imela vzeti. Vlada bo si, govori minister na dalje, stroške zmanjšala, da bo uradnikov iz službe izpustila; ali oni morajo vendar mirovino (penzijo) dobivati, drugim pa, katerim se bodo zdaj več dela naložilo, se mora dati viša plača. Če dobro gré, prihranimo prve leto 2 milijona, in v drugem 4 milijone. Na vsaki način bode za prihodnja 3 leta zmanjkalo 150 milijonov gld. — Na posodo vzeti teh 150 milijonov — pravi — to ne gré, ker bi si s takim posojilom nakopali 10 milijonov novih obresti (činžev) na leto. Tudi to, da bi za 150 milijonov novih bankovcev izdali, ne gré, kajti adžijo srobernega denarja bi s tem še bolj povišali. Izdajo novih bankovcev si moramo prihraniti do onega časa silo, ako bi se nam kaka nova vojaka vnela. Sicer se zdaj še nikjer ne vidi, da bi vojake dobili; ali stanovitnega miru za prihodnja leta tudi težko moremo upati. Ogri plačajo blizo 12 milijonov manj k državnemu dolgu, kakor bi imeli plačati. Teh 12 milijonov moremo si pridobiti, ako pri državnih obligacijah (kamor pa, na priliko, obligacije zemljiščne odveze in še nekatere druge ne spadajo) pri kuponih namesti 7 od sto odbijemo 12 od sto, in tedaj namesti 5 gld. plača država le 4 gld. 40 kr., sicer pa tudi nekatere obligacije

prenarédi v nove tako, da bi se od njih za vse prihodnje čase le obresti plačevale, obligacije pa lastnikom ne povrnele več nazaj. — Vrh vsega tega naj se prodá državnih graščin, rudnikov, sužin itd. za 21 milijonov gold. Po vsem tem bi se za prihodnja 3 leta državna primanjka vrnjela na 70 milijonov gld. — Kako pa — vpraša minister dalje — te dobiš? Ako tisti, ki imajo obligacije, morajo zadovoljni biti z manjšimi obrestmi, treba — pravi minister — da tudi drugi, ki imajo zemljišča (grunt), hiše ali drugo premoženje, svoj del plačajo, in to za 3 leta (1868, 1869, 1870.) tako, da 6. del tega davka plačajo meseca rožnika in grudna vsako leto skozi 3 leta. Od vrednosti zemljišč bi plačali za ta 3 leta po 1 gold. 20 kr. od 100 gold., od vrednosti hiš po 90 krajcar od 100 gold. od vrednosti premoženja (premoženja, ki ga ima kdo v kupčiji, obrtni, sužinarstva, v izposojenem denarji) pa 1 gold. 50 kr. od 100 gold. Čegar premoženje ne presega 1500 gold., ne plača nič, pa tudi od višega premoženja se odbije 1500 gold. Vse ta davek od premoženja bi utegnil v 3 letih doplačati blizo 65 milijonov gld., in tako bi se primanjka zelo pobotala. — Minister sam pripoznava, kako težko boje zadeli ti davki ljudstvo; ali kar naravnost reče, da sila kola lomi. Potem pa si še sam stavi vprašanje: ali čez 3 leta ne bo davkov od premoženja več treba? — in na to vprašanje si sam ne vé gotovega odgovora, ker dandanes nobena živa duša ne vidi v prihodnost. — Tako g. minister. „Nov.“

Ogled po svetu.

Avstrija.

Pretekli teden se je bil polastil svobodnjakov in otročjih Dunajčanov, ki nosijo pred njimi zvonce, velik strah. Počil je bil glas, da cesar se potrdi zakonsko postavu. Predsednik cislajt. ministerstva in minister za nauk in bogočastje sta bila poklicana v Pešt, kjer je zdaj cesar, in mislilo se je, da to toliko pomeni, kot da je splavala nada liberalcev po Donavi. Zdaj se pa govori, da potrdi Nj. vel. obe postavi h kraju, zakonsko in šolsko.

Iz Rima o pogajanju zastran konkordata se ne vé nič gotovega. To dni je došlo cesarju od sv. Očeta pismo, katerega zapopadek pa ni znan.

Porod cesaričin (v Badi) se pričakuje med 1. in 6. aprila.

Vnanje države.

Z ukazom cara ruskega od 13. marea je odklonjeno „kraljestvo“ (rusko)-poljskemu, katero ne bo adaj

„Pa ne, da bi bili, gosp. župnik, zboleti zavoljo slabega vremena, ki nas je bilo ulovilo,“ je rekel, „zdi se mi vsi prepadeni“. Župnik je molčal in je šel v svojo sobo. Cerkovnik pa je pekimal z glavo, šel domu in si mislil: gospod župnik mi nič kaj ne dopadejo; ali so bolni, ali pa se jim je kaj neugodnega pripetilo. Ravno to so tudi drugi naslednje dni trdili, in stara kuharica je zapazila, da so gospod zamisljeni in žalostni.

Ko je stopil župnik v svojo sobo, je segel v galjuso (žep) po brevir, pa ga ni bilo. Iščé ga po vso bi, pa ga ne najde. Na zadnje se spomni, da ga je imel seboj na gori. „Brž ko ne leži pri Magdaleni, na dan pogreba prinesem ga nazaj“. Za zdaj vzame družega in moli dalj časa kakor je bila njegova dolžnost in navaša. Molitev ga je bila pomirila, da je mogel misliti na umor in morivca; in da se mu ni srce treslo.

Celi dan se ni govorilo po vasi o družem kot o smrti Magdaleni. Celo povita cerkvenikova noga je zadočila neko važnost in vsaka babica je vedela za poškodovano nogo kaj svetovati. Vasni župan, kateri je imel tudi policijske zadeve v rokah, je prišel popoldne k župniku, da bi zavoljo pogreba Magdalene z njim govoril. Oba sta na vrta skupaj gori ino doli hodila. Potem ko sta se bila o glavni reči porazumela, sta se o marsikakih nepomenljivih stvareh pogovarjala. Na enkrat se župan ustavi in začne župnikovo sukno ogledovati. „Moj Bog“, vsklikne, „kaj ste bili v bitvi? saj Vaš talar je okrvavljen“.

Duhovnik pogleda na mesto, katero je župan s pr-

stom kazal, in vidi, da je res od krvi umazano. Strese se, ker mu krvava podoba protakle noči zopet živo pred oči stopi; kri umorjenega morala se je nek talarja prijeti, ko se je bil pripognil. Čutil se je, da ni videl madežev že popred; razmišljen pa je bil res takó, da ni mislil ves čas na drugo nego na strašno prigodbo.

Jeelja nekaj, kakor da bi se hotel izgovarjati, pa govoril je tako zmočano, njegov glas je bil tako ves drugi, da ga je župan ves začuden gledal. Mož, ki je bil sicer tako miren in tako umen, ni bil poznati. Pomenkovanje se je zdaj ustavljalo in župan se je kmalu poslovil.

Kedar je odšel, je rekel župnik sam pri sebi: Bojim se da pridejo po teh izdajavnih madežih morivcu na sled, in zdelo se bo na zadnje, da sem jaz govoril in spovedal skrivnost prelomil.

Tisti dan so šli devarji v gozd, da bi posekali drevesa, ktera jim je bil gononar že odkazal. Veselo so se pogovarjali in peli med delom, ker so stala drevesa blizo drugo pri družem.

Na enkrat zavpije eden delavcev in prideča ves bled k unim.

Mislili so, da je stopil na kako kačo, dvignejo sekire i tečejo na mesto, katero je bil uni ravno zapustil. Komaj tje priletijo, vsi prestrašeni zavpijejo — našli so umorjenega. „Moj Bog, ta človek je strašno pobit“ reče eden izmed njih „čepina mu je vsa razcepljena“.

„Kdo je? vpraša drugi.

(Dalje prih.)

več samostalno, ampak en kos, ena provincija ruskega cesarstva, kakor druge ruske dežele.

V ostalem je politiško rebozda jano in ni do nam menda vojske bati.

Dopis.

Nabrežina dne 31. marca — N. — 26. t. m. so se zvečer peljali Njih o. visokost nadvojvoda Albrecht po tukajšnji železnici k ogledovanju vojne (armade) v Trst in potem v Gorico, odkoder so 28. t. m. zvečer semkaj nazaj dospeli in tukaj v gostivnici pri Danielu prenočili. Drugi dan v nedeljo so bili ob 6^{3/4} v naši cerkvi pri s. maši; maševal je gosp. dr. Šuš, profesor pastirstva iz Trsta. — Po dokončani s. maši so Njih visokost — spremljal jih je naš župan J. G. — celo našo vas peš prehodili in pazljivo ogledovali. Potem so se čez polje po kratki in strni poti podali k zajetku na postajo, odkoder so se ob 7^{3/4} z brzovlakom na Dunaj vrnili. — Italijanski krajenji (soldi) od leta 1862 so preklicani, in nimajo več veljave; zaradi tega naj se vsakteri škode varuje.

Domači novičar.

(S talovadskim društvom) v Gorici ne bo nič. Zarad razpora in nagajanja strank se ne more postavno konstituirati. Ustanovniški odbor je izročil vse promozenje in spise vladni oblasti in se svoje naloge odpovedal.

(Društvo za deželoznanstvenost) je tudi mrtvo rojeno dete. — Čudno, da je Gorica tako neugodna društvenemu življenju.

(V čitalnici goriški) je razlagal prof. Rebec nadaljno preselovanje in uveljavljanje slovanskih rodov z ozirom na druge rodove, s katerimi so prišli v doliko, in to od Justinijana (ali l. 527) do l. 678 ali do prihoda ogorskega naroda Bulgarov med poddonavsko Sloveno. Pajasnova je jako mikavno razlaganje z narodnopisnimi zemljevidi. Pohvala na zadnje je bila občna.

(Nadvojvoda Albrecht) je bil v soto 28. n. m. v Gorici. Prišel je ogledat posadko, ktera je z gradiško vred unkray Soče vaje imela. Popoldne je bil pri „3 kronah“ obed, h kateremu so bili povabljeni mnogi načelniki.

(Rojstvo cesarjeviča ali cesarične) se bo obhajalo v Gorici z zahvalno pesmijo „To Deum.“ Če pride naznanilo med 3 u. popoldne in 7 u. zjutraj, bo cerkveno opravilo ob 10 u. dopoldne; ako pa dojde novica med 7 u. zjutraj in 3 popoldne, bo ob 5 u. popoldne, in to do veliko srede dopoldne. Če pa porodi cesarica zadnje 4 dni velikoga tedna, bo zahvalnica na velikonočno nedeljo po veliki maši.

(Umrli so) 29. marca zvečer za vnet. pluč fajmošter rihenberški prč. g. Janez Nep. Pirc, 64 let star. Bil je rajni vrl Slovenec, rojen v Črnem Vrhu. *)

Jezikoslovne stvari.

Nekaj zastran nabiranja neznanih besedi po Goriškem.

Kakor je vsak Hrvat rojen govornik, tako je vsak Slovenec rojen jezikoslovec. Vedeli smo, ko smo sprožili v „Domovini“ misel, da hočemo priobčevati „čudne“ ali samo pri nas „navadne“ besede i reke, da nam bodo Slovenci „jezikoslovci“, tako tvariine radi nabirali i pošiljali. Nesmo se varali. Dobili smo i dobivamo se vedno obilo jezikoslovnega blaga, za ktero smo gospodom pošiljateljem prav hvaležni. Hvali za njih trud moramo pa prideti prošnjo, naj nam pošiljajo nenavadne besede, pridevši zraven samo še drugo slovensko ali neslovensko besedo v pojasnilo, nenavadne reke, dalje besede, ktere sploh rabimo v pisavi, ki imajo pa tu ali tam nenavaden pomen. Vse to pa prosimo, da nam pošiljajo brez jezikoslovnega preiskovanja debel pomena takih besed. Taka preiskovanja prepnuščamo tudi mi raje takim možem, ki so se pitili celo svoje življenje z menjavo i vikšavo samoglasnikov i soglasnikov, z debli i koreni besed, se sponami, izpeljavo besed v domačem i v sorodnih jezikih. Kdor ne

pozna pravil, po katerih se spreminjajo, kedar pridejo v dotiko s tem samoglasnikom ali z onim soglasnikom, bode večidel zastoj iskal debli i pravega pomena domači besedi. Če je pa težko najti brez znanja mnogih mnogih pravil deblo i pravi pomen domači besedi, ktere navadni pomen poznavamo, koliko teže je najti koren i veljavo takim besedam, katerim ne vemo splošnega pomena, ali celo takim lastnim imenom krajev rek, i. t. d., v katerih šč za gotovo ne vemo i ne moremo vedeti so — li slovensku ali ne! Današnji Slovenci so se naselili po naših krajih v drugi polovici šestega stoletja. Začeli so stanovati delonja v že stoječih vaseh i trgih z takimi ljudmi vred, kakoršne so tu našli, deloma v novo sezidanih krajih. Novim naselbinam so dali gotovo nova slovenska imena, starim tu pa tam tudi, večidel so pa gotovo sami rabili stara imena, izgovarjajo jih po pravilih svojega slovenskega jezika, tako da so dobila taka lastna imena popolno slovensko zunanjo obliko. Kako težko jo zdaj ločiti taka poznega slovenska lastna imena od predoslovenskih od Slovencev v novi obliki rabljenih! Kako težko — ali rečimo raje skoro nemogoče je najti pravi pomen take slovenske besede, ktero nahajamo rabljeno samo kot lastno ime, nikdar pa ne v splošnem pomenu! Koliko teže je pa najti pomen take besede, o kateri ne vemo, ktereja jezika narod jo je rabil. Da bi za gotovo vedeli, da so bili tod pred nami tudi ljudje, ki so govorili vsaj kak slovanski jezik *), bilo bi tedaj preiskovanje i razlaganje predoslovenskih lastnih imen ne precej lahko, tako je pa tako preiskovanje nekake gola ugibanje v jezikoslovskih preiskavah zasivelih mož. Voda „jezikoslovje“ je osnovana na znanju mnogih jezikov i pravil teh jezikov; tačega znanja ni moč si pridobiti brez mnogo dobrih knjig in dobrih učiteljev; teh li onih nam pa manjka po vaseh in po malih mestih. Od tod prosimo samo za obilo blaga v omenjeni obliki — dalje pojasnjevanje in razlaganje nabranega i priobčenega blaga naj se pa lotijo naši „knjigo — i črkogrizei kat' eksoteni“

Prirodopisne stvari.

Govoril gosp. prf. F. Krašan v čitalnici goriški.

(Dalje.)

To prikazen poznava jo fizikarji in jo imenujejo endozmoza in eksozmoza. Ta nam podaja splošni zakon o medsebnem učinku tekočih substancij in organskih membran, ktere jih obdajajo.

Tudi drobne korepinice ali sesavke si mislimo lahko kot mešice; tekočina, ki jo imajo v sebi, je bolj gosta kakor mokrota okoli korenin, zato mora po pravilih endozmoze več mokrote vanje iti kakor ven iz njih.

Iz tega se tudi razvidi, da ne more rastlina uživati trde hrane. Zato je tako važna voda za življenje rastline. Ona stoji in zmehča podano hrano; voda tudi razkroji s pomočjo kislice v njej bivačoče organske substancije v njih plinaste dele vogelnokislice in amonjak. Voda posrka obilo teh v zemlji bivačočih plinov in jih nese se stopljenimi solmi vred po endozmozi v živost rastline. Poleg tega služi voda rastlini tudi v živč. Ker je v njej tudi vselej nekoliko zraka, pride z vodo tudi čist kislec in gnjilec v rastlino organizem; toda gnjilec neporabljen rastlina zopet izpahne. Kar je nekaj časa, so nekteri pravi verjetno dokazali, da jemlje rastlina v se vodo tudi v podobi plina, to je v podobi soparja.

Voda spremlja v njej razpuščene substancije dalje v život rastline, prešine vse njene dele in je tedaj neobhodno potrebna v prestrojenje (assimilatio) v rastlino zlezlih substancij. Kar opravi človeku in živali želodec, to opravi rastlini voda zunaj nje. Ona pripravi hrano, da gre skozi koreninično kožico, in da se pozneje spremeni v organske dele, kakor pri živali; kajti želodec ima tudi na svoji notranji strani majhne žilice, ki pripravljene sok sikajo in ga krvi donajajo, kjer se v razne organske dele života spremeni.

*) Dostojni je to dokazano; debli predoslovenskih lastnih imen so res tudi tu, pa tam debli, kakoršna nahajamo v slovenskem jeziku; toda ista debli nahajamo v vseh sorodnih indoevropskih narodih, ki so nekaj govorili en sam jezik; zato nam povedo taka lastna imena samo to, da je govoril pred nami tod bivačo narod indoevropski; nam soroden jezik; je-li pa bil ta narod veja slovenskega ali celtiškega naroda i. t. d. to se ne da dokazati iz goitih lastnih imen.

*) Prihodnjič — kaj več o rajcem in popis slovesnega pogreba; za ta list je došel prepozno.

Drobtinca.

Poskušnje z odzadnicami.

(to je, s puškami, ki se od zad nabijajo).

Znano je, kako glasovito in važne so postale valed poslednje avstrijsko-pruske vojske l. 1866 pruske „iglenice“, to je na poseben način narejene puške, ktere se bašejo namesti z nabijakom (šapcem) po cevi, zad pri kopitu, ktero se tako odpro, da se basivo (karga) veliko hitreje ko od spredeji noter vtakne. Zgled pruski je vse vlade prečnil; vse hitijo, kar morejo, svoje stare puške predelavati ali pa novih odzadnic izdelovati. Na stroške ne gledajo, samo za to jim je mar, da bi pruske puše še celo prekosile. To pa je spravilo tudi puškarje na noge: prizadevajo si v novih iznajdbah ali izboljških drugi družega premagati. — Naša avstrijska vlada obrača tudi, kakor francoska in druge, vso skrb na to novo orožje. Na Dunaji je že par let komisija sestavljena iz artiljerijskih častnikov in drugih zvedencev, ktera po raznih sistemih narejene puše preskušava. Več kot po 60 sistemih izdelane odzadnice so ji došle na preskušnjo. Po rosnem preudarjanji je prisodila predstvo pušam puškarja Wörndla. Nje nasvet, da naj bi se Wörndlove puše v naši armadi vpeljale, je potrdilo tudi Nj. voličanstvo cesar. Mikavno je poznati razne glavne sisteme, kterih so se razne vlade poprijelo in pa vedeti, koliko krat v eni minuti te razne puške ustrelijo. Valed poskušinj v enakih okoliščinah in z istimi pogoji storjenih se je pokazalo, da ustreliti: (Na francoskem) sistem Chassepot-ov v 1 minuti 12 krat (v Belgiji) sistem Albini-ov „ „ „ 13 „ (na švedskem in danskem) sistem Ramington-ov „ „ „ 13 „ (severno-nemška zveza) sistem Dreyse-ov „ „ „ 5 „ (Ruško) sistem Berdan-ov „ „ „ 13 „ (v severni Ameriki) sistem Berdan-ov „ „ „ 13 „ (Na angleškem in holandskem) sistem Snelder-jev „ „ „ 8 „ (v Švajci) sistem Amaler-jev „ „ „ 11 „ (ravnotam) ponavljavica Henry-eva „ „ „ 11 „ (v Avstriji) sistem Wänzl-nov „ „ „ 12 „ (v Avstriji) sistem Wörndl-ov „ „ „ 21 „

Da Wörndl-ova puša tako hitro strelja, prihaja od tod, ker ima tako umetno narejene zaklepnice (Verschluss-theil), da se loči od vseh drugih sistemov. Zaklepica je naj važnejši del pri odzadnici. Ravno to pa, da je zaklepica na tako poseben način narejena, je vrok, da se ne dajo stare puše po Wörndlovem sistemu predelati. — Ker pa ima naša država več kot 400 tisoč po starem narejenih puš, in ker se gre, da bi toliko orožja za staro železo imeli, in ker je politički stan v Evropi tak, da je treba armado, kolikor se da naglo, z novimi puškami oborožiti, to pa po Wörndlovem sistemu ne gre, ker se morajo šele posebne fabrike napraviti, zato so bili prisiljeni kakor drugde tako tudi pri nas še drug sistem sprejeti, po kterem se predelajo stare puše v odzadnice: To je sistem Wänzl-nov.

28. marca

so v Št. Andreži (pri Gorici) po dolgem bolehanji z vsemi na sakramenti umirajočih nevideni mirno v Gospodu zaspali moj nepozabljivi oče

Jožef Marmalč.

kmet, skoz veliko let cerkveni pevec in orglavec, bivši občinski starešina itd.

roj. 8. nov., 1801.

Na tiho nedeljo popoldne je bil sprevod do tihega groba.

V tem ko žalostno to veat mnogim rajncega znancom naznanjam, velela mi dolžnost izreči v družine in svojem imenu najprisrčnejšo zahvalo narpoprej 4 duhovnim

prijateljem, kteri so se v nedeljo sami od sebe domačemu gosp. vikarju v cerkveni opravi pridružili, potem č. učiteljskim tovaršem, gimnazijskim dijakom, zavodu zapuščenih otrok iz Gorice in vsej nenavadno obilni množici domačih in vnanjih, ki so, prišedši izkazat rajncemu poslednjo čast, pogreb tako povelicali, da ni Št. Andrež morebiti nikoli še takega videl. Posebej pa še naj prejme lakreno zahvalo slavnoznani pevski zbor naših gimnazijskih dijakov, kteri je jako dostojno in častljivo opravljene cerkvene šege z gniljivo nadgrobnico sklenil. Grobna tihoča je nastala, ko so zadoneli nepričakovani žalostno—tolajivni glasovi. — Še enkrat: hvala lepa vsem in slehernemu!

Postaviti rajncemu s temi vrsticami v „Domovini“ spominek, štejem si ne le v otroško, tim več tudi v domorodno dolžnost. Brez njihovega navoda namreč bi jaz zdaj morebiti tega lista ne vredoval. Kar ima človek pozneje biti, na to meri navadno že od mladih dni. Tudi jez imam zahvaliti se bistroumnemu občetu, da so me med drugimi tudi s književno slovenščino praktično seznanili že takrat, ko mi bilo v šolah še ni duha niti sluha od nje. Da si v duhu svojega časa izšolani*), poznali so kot samook dobro zlasti cerkveno slovatvo slovensko že davno popred, ko se je naše narodno—književno gibanje pričelo.

V miru počivajte, dragi oče, večna luč naj vam sveti!

Andrej Marušič.

Umrli v Gorici:

od 28. do 31. marca, t. l.

27. Karolina Milčič 8 l., sklen otrok, srce, na pljučico; 29. Terenča Farica, 44 l., kuharica, na hibo pri srcu; Katarina Primolčič, 33 l., delavica vdova, na starostjo; Mikael Benca, 30 l., kmet, na starostjo 30. Apolonijsa Urisk, 34 l., posadnik vdova, na starostjo; Janez Brulčak, 64 l., delavec, na pljučico; 31. Jožef Marš, 3 l. 6 m., devinska otrok na boštanjo.

Merani štura na Dunaji 1. aprila. Metaliques 66:70; narodno posojilo 62:75; London 115:45 adijo srebra 113:—; cekini 6:47.

Loterijske številke. V Trstu t. t. m. 10, 40, 77, 62, 28.

Oglasnik.

Podpisani ima na prodaj

štajarskega semena svilnatih črvilcev (kavalirjev)

nar bolje sorte po 3 gold. oče.

A. V. Jona.

Rastlinski obliž (flašter).

iznašel ga F. Tokén.

dober za rane, ulesa (ture) in ozeblinae.

Ta flašter ima mod vsemu enakimi nar veči zdravilno moč in je vreden, da se šteje za prvega med domačimi zdravili; nebena hiša bi ne smela biti brez njega. — Poskušnje, ki so se delale s tim obližem po bolnišnicah, so pokazale, da se dajo z njim v kratkem času za dolga in brez škodljivih posledic ozdraviti ne le vsakoršne rane, temuč tudi občasna ulesa (kronični tati), če jih kdo že tudi 10 do 15 let ima. — Ravno tako se je izkazala posebna moč tega obliža tudi pri nar hujših ozeblinah. Turi, kakoršni koli, smolika (tlesni otok) in tako imenovani črv ne potrebujejo, če se ta flašter rabi, kot malo dni, da dozore in da človek ozdravi. — Glavna zaloga za naše kraje je v gosp. Ludovik Kurnerjevi lekarnici (apoteki) v Gorici na Travniku. — En več kor velja 50 soldov, en manjši 25 soldov.

*) Dognali so z nar boljšim spohom normalno in dva gimnazijska razreda.